

וע"ב כתב לפרש, דהנה יש לכאורה להקשות מה הכוונה בתחלת הברייתא שם ובברייתא דאי בירושלמי מקום שנהגו לקרותה שני ימים קורין אותה שני ימים, דאי אתי לאשמעינן דמקום שיש ספק אי הוי מוקף חומה צריך לקרות שני ימים, מה קאמר מקום שנהגו, הו"ל מקום שהוא ספק קורין אותה שני ימים, ואם הכוונה שמקום שנהגו מחמת ספק לקרות ב' ימים צריך לקיים המנהג ולקרות כן, א"כ משמע דמקום שלא נהגו כן לא צריך לעשות כן, וזה אינו לשיטת הרמב"ם ועוד דס"ל דמדינא יש חיוב במקום ספק לקרות ב' ימים.

לכ נראה לפרש דהברייתא קאמרה דמקום שנהגו כשיש ספק לקרותה שני ימים והיינו רק בימים ולא בלילות, קורין אותה שני ימים, היינו בימים ולא בלילות, ומקום שנהגו לקרותה בספק לילה ויום ג"כ קורין כן, והכל כמנהג המדינה.

ואף שברמב"ם ובשו"ע מפורש שגם במקום ספק יש חיוב לקרות בשני הלילות וכמו שכתב החיד"א הנ"ל, י"ל עפ"י מה שכתב בשו"ת בנין שלמה להגאון ר' שלמה כהן מוילנא זצ"ל (סי' נ"ח) דבזמן המשנה עדיין לא היתה התקנה לקרות המגילה גם בלילה, וע"כ שפיר בזמן הברייתא הי' תלוי הדבר במנהג, עיי"ש.

★ ★

בגמ': אי"ו משקרייא בי"ד חוזר וקורא בט"ו שמה אין שומעין לו, אם את אומר כן נמצאת עוקר זמן כרכים בידך.

הגאון ר' יהושע מנחם אהרנברג זצ"ל בקונטרס פרוז בן יומו שחיבר לזכר הנס שניצל הוא ומשפחתו מהשואה האיומה ר"ל [נדפס בשו"ת דבר יהושע ח"ב סי' ק"ו], הביא באות ח' מחלוקת הרמב"ן והר"ן מדוע זמן הקריאה דפרזים ומוקפין נחלקו לב' ימים, דלדעת הר"ן כולם מודים על אותו הנס, אלא שהיות והפרזים נחו בי"ד קורין בי"ד והמוקפין נחו בט"ו קורין בט"ו, ואילו היה להיפך שבשושן היו נחים בי"ד וכל העולם בט"ו היתה זמן הקריאה להיפך, ולדעת הרמב"ן נס הפרזים היה גדול יותר מנס המוקפין שהיו מוקפין חומה, וע"כ תיקנו לפרזים שיהיו שמחים מקודם ורק אח"כ שמחין המוקפין.

דבדוקא אמרו כאן לענין שקלים "מה שירצו יעשו כדי שיהא יד כולן שוה" דהיינו כדמבואר לקמן (פ"ב מ"ג) דמוסיפין על השקלים, מיהו הני מילי כשבסוף יהיה יד כולן שוה, אבל מ"מ אסור לעשירים לבד להוסיף על מחצית השקל בזמן שהעניים שוקלים מחצית השקל, ובכה"ג עוברין העשירים על לאו של העשיר לא ירבה, ומה שאמרו הירושלמי דבתרומת אדנים העשיר לא ירבה, היינו דבאדנים אין בידם להרבות על השיעור של מחצית השקל אע"ג שיד כולן שוים בו.

אלא דמ"מ צ"ע איך תמה הרמב"ן על מוני המצות, והא י"ל דהמוני המצות פירשו את הירושלמי כפשוטו, ועוד תמה החקרי לב דלפ"ז מתפרש הלאו של "העשיר לא ירבה" בשני אופנים, לענין שקלים דאין העשירים יכולים להוסיף, ובתרומת אדנים מתפרש גם בכל ישראל שאין יכולין להוסיף על שיעור מחצית השקל וצ"ע.

★ ★

בגמ': והא תני מקום שנהגו לקרותה שני ימים קורין אותה שני ימים.

כתב הגאון ר' יהושע מנחם אהרנברג זצ"ל בשו"ת דבר יהושע (ח"א סי' ט - י"א), דהנה במסכת סופרים (פרק כ"א ה"ח) אי' מקום שנהגו לקרות את המגילה שני ימים קורין לילה ויום קורין הכל כמנהג המדינה, ונראה דהברייתא דקתני בירושלמי היא אותה הברייתא דתני במסכת סופרים, אלא שבירושלמי חסר הסיפא כי לא צריך לה התם.

ולפי"ז קשה על מה שפי' בנחלת יעקב שם דכוונת המסכת סופרים שבמקום שנהגו לקרות בי"ד לפרזים ובט"ו למוקפין רק ביום קורין, ובמקום שנהגו לקרות גם בלילות קורין, דבירושלמי משמע דמיירי שקורין במקום אחד בשני הימים.

ובכסא רחמים להחיד"א שם מחק תיבת "קורין" האחרונה, ופירש דהברייתא דאמרה דמקום שנהגו לקרות את המגילה שני ימים והיינו מכח ספק אז קורין לילה ויום, וכמו במקום שקורין רק יום אחד דיש חיוב לקרות בלילה וביום. אך גם זה קשה דמהירושלמי נראה דעיקר החידוש של הברייתא היא דמקום שנהגו לקרותה שני ימים קורין אותה שני ימים, ולא שצריך לקרות גם בלילה כביום, ועוד מהו ההמשך הכל כמנהג המדינה.